GAZETA LWOWSKA.

We Czwartek **Nro. 107.** 4. Lipca 1816.

Wiadomości zagraniczne.

Azya-Wschodnia.

Dwa okręty, które w Maiu z Chin do Gotonburga zawinęły, przywiozły ciekawe wiadomości o Wschodniey Azyi i tameczaym handlu:

„Wiadomo, że zachodziły niesnaski między Faktoryą Angielską w Makao i Wice-Królem Kantonu; takowe zostały iuż zaspokoione mądrem postępowaniem Pana Jerzego Stauntona, lecz Chińczykowie więcey teraz, iak dawniey, okazuią uległości Anglikóm; potrzebuią ich bowiem do obrony brzegów swoich przeciw rozbóynikom morskim, których główny skład iest na Landronach, a którzy tak są zuchwali, że iuż raz mieli przedsięwzięcie uderzyć na Makao. Rozbóynicy ci są w ścisłem porozumieniu z buntownikami południowych Prowincyi Państwa Chińskiego, gdzie ma bydź dotąd bardzo niespokoynie. Maią oni dostarczane sobie wszelkie potrzeby z rzeczonych Prowincyi, a przechowanie swoie w pomnieyszych portach. Ci to rozbóynicy nakoniec utrzymuią związki między południowemi i północnemi Prowincyami, gdyż i w ostatnich pokazuie się znowu duch buntu. Chińska marynarka zbyt iest bezsilną i zaniedbaną, ażeby Landrońskim rozbóynikom czoło stawić, a tem mniey zupełnie wyniszczyć ich mogła; tylko Angielskim woiennym okrętom udaie się czasem dobrze ich skarcić, lecz mimo tego rozszerzaią oni co rok swoie systema; pomnażaią liczbę swych woiennych okrętów, buduią ie co raz lepiey, i tak znaczne w nautyce czynią postępy, że wkrótce Panami wód tamecznych stać się będą mogli. Angliey, którzy dotąd wyłącznie z Chinami handel prowadzili, maią od nieiakiego czasu ważnego rywala w Ziednoczonych północney Ameryki Stanach. Amerykanie swemi szczególniey dobrze budowanemi okrętami, odprawiaią tam i z powrotem żeglugę daleko rychley od Anglików, a tak Chińskie towary w Europeyskich miastach, taniey od tamtych sprzedawać mogą. Sprowadzaią oni szczególniey futra z północno-zachodnich brzegów Ameryki do Chin, i mieniaią ie za Chińskie towary, tak że nie maią potrzeby, iak Anglicy, kupować wszystko gotowemi, z Europy sprowadzonemi pieniędzmi. Po osiągniętym w Europie morskim i lądowym pokoiu, iuż i inne Narody zaczynaią wysyłać do Chin okręty; iako to Hollendrzy, którzy kilka do tego przysposobili okrętów, Szwedzi i Duńczykowie. — Należy tu wspomnieć o nowem handel prowadzącem Mocarstwie, które od kilku lat weszło z Chinami w stosunki; to iest o Mocarstwie Australnem. Król Owaihee, Rządca rostropny i śmiały w przedsięwzięciach, podciągnąwszy pod panowanie swoie wszystkie Sandwichskie wyspy, zaprowadził tam obyczaie i ięzyk Anglików, a znaczną liczbę Amerykańskich i Angielskich maytków przyiął w służbę swoią, pod nader korzystnemi dla nich warunkami. Zakupił kilka okrętów od Amerykanów, i powiodło mu się zupełnie zbudować inne na wzór kupionych w Owaihee, gdzie trudnią się teraz istotnie wystawieniem małey marynarki. Okrętami kupieckiemi prowadzi korzystny handel z Chinami; wysyłaiąc futra z Cobiak do Makao, bierze za nie towary Chińskie. Przez te handlowe stosunki, którym sprzyia nader wyspiarskie położenie iego Państwa, niemniey przez częste bywania Amerykańskich i Angielskich okrętów, powstała powszechna na Sandwichskich wyspach zamożność, która tu i owdzie w zbytek przechodzić iuż zaczyna. W Nangasaki, w Japonii, sami tylko z pomiędzy wszystkich Europeyskich Mocarstw mogli prowadzić handel Hollendrzy aż do ostatniey woyny, która imie ich nawet zniszczyła. Handel ten, ile wyłączny, był dla nich tem korzystnieyszy, i dla tego usiłuią weyśdź znowu w dawnieysze związki. Krok ten wiele iednak może znaleźć przeciwności; ostatnie bowiem doniesienia odebrane w Makao o Japonii, bardzo były zatrważaiące. Świecki Cesarz Cubo nader ograniczył iuż dawną władzę duchownego Dairy. Ten, przez licznych mnichow i duchownych, umiał przeciągnąć lud na swoię stronę, dla czego obawiano się powszechnego w tym Kraiu powstania. Ogólne przeistoczenie teraźnieyszych urządzeń, byłoby zaiste bardzo korzystnem dla Narodu.“

S. Domingo.

Król Haity Henryk I. zaprasza wszystkich zagranicznych Professorów i Uczonych bez różnicy Narodu, ażeby się do niego udali i około tronu iego zgromadzili, dla rozszerzania nauk i oświecania dobrych Poddanych iego. Zapłata będzie bardzo hoyna.

Zjednoczone Stany Ameryki półnôcney.

Według ostatnich wiadomości z Ameryki, zawartych w publicznych pismach Angielskich, Józef Bonaparte, tudzież Jenerałowie Grouchy i Lefebvre-Desnouettes przebywali w Filadelfi. Grouchy kupił sobie na brzegach Sznykilu piękną wieś w Landsdownie, leżącą o 4 mile (Angielskie) od Filadelfii.

Amerykański Jenerał Grimer wyiechał z rozkazu Rządu do Florydy zachodniey, dla założenia w pobliskości Penaskoli nowey warowni nad rzeką Skamoe.

Porty Amerykańskie tak są zawalone towarami Angielskiemi, iż wiele ich ze stratą 15 do 20 od sta przedaią.

Ameryka Hiszpańska.

Szwaycarowie, którzy w interessach handlowych zwiedzili kilka portów morskich, maiących naywięcey związku z Ameryką, i nay dłużey bawili w Kadyxie, powróciwszy do swoiey Oyczyzny, przywieźli takie wiadomości: W południowey Ameryce, i na brzegach ciśniny Mexykańskiey, zwycięztwo przechyla się raz na stronę woyska Królewskiego Hiszpańskiego, drugi raz na stronę Republikanów. Woysko Królewskie umie lepiey zdobywać twierdze i bronić ich, a woysko Republikanów iest groźnieysze w polu; pierwsze odbiera posiłki z Europy, lub się ich spodziewa, drugie znayduie nowych stronników dla coraz bardziey rozszerzaiącey się miłości wolności, i często nawet miewa zbiegów z przeciwnego woyska. Terroryzm i surowość inkwizycyi, które z Hiszpanii przeszły i do tamtey części świata, naywięcey szkodzą woysku Królewskiemu, i pozbawiaią go zwycięztwa, bardziey, aniżeli wszystkie inne okoliczności. Taki stan rzeczy w Ameryce Hiszpańskiey zatrzymuie Dwór Portugalski w Brazylii; bo gdyby powrócił do Lizbony, burza rewolucyyna mogłaby się łatwo rozciągnąć do Brazylii. Na wszystkich wyspach Antylskich trzeba mieć wielką baczność na niewolników, którzy wiedząc o wypadkach na wyspie St. Domingo, wzdychaią do Pethiona i Christopha.

Hiszpaniia.

Listy z Kadyxu uskarzaią się, że w sąsiedztwie tamecznêm nieznani ziawili się korsarze, i kilka Hiszpańskich okrętów kupieckich zabrali. Obawiaią się, że ci korsarze należą do insurjentów Kartageny i Buenos-Ayres. Anglicy nie przeszkadzali im w ich przedsięwzięciu, a marynarka Hiszpańska w takim iest stanie, że żaden okręt wypłynąć nie może.

O przybyciu Xiężniczek z Brazylii do Hiszpanii, znowu wszystko ucichło.

Wielka Brytaniia.

Przeczytano trzeci raz w Izbie niższey bil względem cudzoziemców, i odrzucono poprawkę Lorda Alhorpes, ażeby przynaymniey artystów, kupców i wprowadzaiących pieniądze kapitalistów od tego bilu wyłączono.

Pan Smith ubolewał nad nieludzkiem obchodzeniem się z tymi, którzy winni cło i podatki. Nie tylko im zabieraią ruchomości, ale nawet często na całe życie do więzienia wtrącaią; naynieznośnieysze są wydatki prawne, gdyż Patronowie więcey sobie każą płacić szportułów, aniżeli dług wynosi. Wniosek atoli Pana Smith względem złagodzenia praw, odrzucono większością 65 kresek przeciwko 35.

Gdy niedawno była w Izbie niższey mowa o Katolikach Irlandzkich, oświadczył Lord Castlereagh, iż wiara Katolicka bardzo się różni od innych, albowiem Głowa iey iest zagranicznem Mocarstwem, które może bydź w przyiaźni z drugim Kraiem. Nie zgadza się więc z dobrą Konstytucyą rządową Angielskiego Kraiu, ażeby Stolica Apostolska miała nieograniczony związek z Poddanymi Królewskimi. Oświecone Rządy Katolickie widziały potrzebę przepisania granic temu związkowi.

Na sessyi Izby niższey dnia 7. Czerwca podał P. Bankes wniosek, ażeby za 35,000 funt. sterl. kupiono posągi, które Lord Elgin podczas poselstwa swoiego w Stambule z Grecyi sprowadził. Niektórzy z Członków Izby twierdzili, iż wspomniony Lord nic za te posągi nie zapłacił, lecz wyrobiwszy sobie przez przekupstwo firman W. Sułtana, sprowadził ie; byłoby zatem wieczną hańbą dla Anglii wystawiać ie publicznie w Muzeum. — Wniosek atoli Pana Bankes przyięto większością 82 kresek przeciw 30.

Naynowsze Gazety Londyńskie, do dnia 13. Czerwca dochodzące, nie potwierdzaią (*umieszczoney w przeszłym Nrze Gazety naszéy*) wiadomości, iakoby P. Leyland, rywal P. Canninga, tak łatwo zrzekł się praw i nadziei swoich do zostania w Izbie niższéy Reprezentantem Liwerpolu. Owszem, wciąż ieszcze trwał zgiełk wielki, iak się to okazuie z następuiących wypisow gazety Times pod d. 12. i 13. Czerwca:

Z Liverpolu d. 10. Czerwca, o godzinie 1 po południu.

„P. Canning doznaie większych trudności, aniżeli z razu spodziewano się. W Sobotę dnia 8go był sam skrzywdzonym i ledwie że uszedł kamieniom, które nań rzucano. Kilka osób ze strony iego nie uszło tak szczęśliwie; trzy z nich ciężko raniono, a szczególniey iednego młodzieńca bardzo niebezpiecznie. Napadniono powtórnie na dom P. Gladstane, i powytłukano wszystkie okna w domu P. Boltona.“

Z Liverpola d. 10. Czerwca o godz. 8 wieczorem.

Głosy wypadły, iak następuie:

Za P. Canningem	850
Za P. Leylandem	553
Większość za P. Canningem .	293.

„Po zakończonem dziś liczeniu głosów, zostali przyiaciele P. Canninga od pospólstwa uzbroionego w kije i kamienie, znowu napadnionymi, a sam P. Canning zaledwie mógł bydź obronionym. Przyszedłszy do domu P. Boltona, miał mowę do zgromadzonego ludu. Zgiełk i nieład nie maią granic; mnóstwo Amerykańskich maytków przyłączyło się do strony P. Leylanda, i przyczyniło się do nieładu. Zdaie się, iż głosowanie trwać będzie do Srody, d. 12. t. m.“

Według pewnego doniesienia z Nottinghamu pod d. 9. Czerwca, zaczęli znowu Luddyści w sąsiedztwie tamecznem wzniecać rozruchy, i zburzyli mnóstwo machin.

W. Halsted (w Hrabstwie Essexkiem) zbuntowali się byli d. 28. Maia wieśniacy, i musiano wysłać żołnierzy dla uśmierzenia tego buntu. Pospólstwo oswobodziło 4rech ludzi (których za zburzenie kilku machin w Sible Hedingham do Halstedzkiego więzienia zaprowadzić miano), i powybiiało okna mieszkańcom. Jednakże spokoyność iuż przywrócona.

Włochy.

Niedawno powstały w Rzymie kłótnie i niełady między gwardyą obywatelską (*Guardia civica*) i sbirrami (policyantami), przyczem ieden ze sbirrow życie utracił, a kilkunastu innych zraniono. Pospolstwo okazało przy téy sposobności zupełną swoią nienawiść ku sbirrom.

Gazeta Genueńska pisze, że od tego czasu, iak brzegi Włoch od Afrykańskich rozbóyników morskich uwolnionemi zostały, zdaie się, iż Europeyscy swoie tam założyć chcą siedlisko. Tak został niedawno Hiszpański statek z Messyny do Liworno płynący, a winem, wodką, oliwą, migdałami etc. naładowany, koło brzegów Rzymskich napadniętym od iednéy feluki pod czarną banderą, żaglów nie maiącey. Osada statku z 10 ludzi złożona uciekła na mianey przy sobie łodzi do Civita-vecchia, poczem rozbóynicy w liczbie 25 do 30, Włoskim zwyczaiem biało ubrani, skoczyli na pokład opuszczonego statku i zerwali banderę; niektórzy z nich uchodzili ze zdobyczą; inni zaś popłynęli natychmiast przeciw drugiemu dostrzeżonemu statkowi z banderą Francuzką; opanowawszy go podobnież, opuścili swoią f lukę, i udali się na zdobyty statek Hiszpański, który prędzey żeglował. Potém zabrali ieszcze ieden statek Rzymski i zniknęli nareszcie. Ci zbóycy morscy z różnych są Narodów, lecz naywięcey iest między nimi Korsykanów i innych wyspiarzow.

Według wiadomości od granic Sardyńskich, przywieziono do Piemontu i zamknięto w tameczney twierdzy Jenerała Dessaix i Adwokata Favre, aresztowanych od niejakiego czasu za polityczne postępki. Piérwszy ma bydź mocno wplątanym w zdarzenie, zaszłe we Francyi upłynionego miesiąca Maia, która to okoliczność tem większéy wartą iest nagany, ile że Krolowie Francuzki i Sardyński szczególniey mu pobłażali, i że miał nawet od J. K. Sardyńskiey Mci pozwolenie przemieszkiwania w Tononie, mieyscu urodzenia swoiego.

Francya.

O skazaniu na śmierć Didiéra, i ostatnich życia iego chwilach, zawieraią gazety Paryskie pod d. 14. Czerw. następuiące szczegóły z Grenoblu d. 10. Czerwca. „Wyrok na Didiéra wydanym został przez Sąd prewotalny dnia wczorayszego. Skazanym iest na śmierć iako winny, że kierował spiskiem, którego było celem inny Rząd zaprowadzić, wzburzyć mieszkańców, uzbroić się przeciw władzy Królewskiey, wzniecić domową woynę, i nawiedzić niektóre Gminy, mianowicie Grenoble, zniszczeniem, mordem i rabunkiem; winny iest oraz tego, że zaciągał bandy i one w Gminie Eybena zgromadzał; że z niemi ku

)(2

miastu Grenoble wyruszył, i na czele onychże pod tegoż miasta murami, z Królewskiem ucierał się woyskiem. Przed tym wyrokiem wydanym był inny, względem właściwości (kompetencyi) Sądu. Didier żądał bowiem, ażeby iako Urzędnik Stanu sądzonym był przez Izbę Parów, zarzucaiąc, że tu iest mowa o zdradzie główney; żądanie iego odrzucono iednakże, gdyż żadnego iuż nie piastował urzędu publicznego, i nie był iuż więcey Referendarzem (*Maître des Requetes*). Didier nie wzbudził w nikim dla siebie politowania, lecz załowano rodzinę iego. Zagadniony od Prezydenta: że iako członek Legii honorowey i Referendarz (w r. 1814) złożył Królowi przysięgę wierności, a przecież stał się wiarołomnym, odpowiedział iąkaiąc się: „Wiem, że nie nawidzą wiarołomców i zdrayców.“ W obronie swoiey twierdził zawsze, że był Dowodcą insurjentow, a nie herszem zbóyców; przyznał się iednakże, iż zamyślał opanować kassy; a gdy po Prezes spytał: coby był czynił z pieniędzmi, czyliby ie zatrzymał był lub oddał? iąkał się i unikał odpowiedzi. Zwyczaiem wszystkich sprzysiężonych, usiłował wzbudzić politowanie rosprawiaiąc wiele o ucizkach we Francyi, iedynie tylko Bonapartego będących dziełem. Ależ Prezes z szlachetną i przyzwoitą napominał go stałością, żeby siebie tylko samego bronił. Didier mówił także i o religii, i przytoczył w tey mierze swe pisma: *Sur le retour a la religion* (O powrócie do religii) Lud uważał go iednakże za podłego obłudnika. Starał się Didier wystawić także swoie dla szlacheckiego stanu uczynione przysługi, lecz każdy wiedział, iak sobie za nie płacić rozkazywał. Nie okazywał wcale żadnego żalu, i mówił tylko, że zawiódł się w środkach wykonania, pewnym będąc, iż mu się udadzą. Skutek dowiodł iednakże, iak nikczemnemi są zródła, których sprzysiężeni spodziewać się maią.“

„Dnia 9. Czerwca o godzinie 11 w wieczor widział się z Jenerałem Donnadieu, z którym blisko do 2giey godziny ranney rozmawiał. Według twierdzenia Didiera, był ón naywyższym Naczelnikiem spisku; miał tak mało pieniędzy do swego zarządzenia, że nawet dostawy dla buntowników w Eybens nie są zapłaconemi. Nayznacznieyszym z współwinowayców iego był nieiaki Biolet, niegdyś Szef batalionu, którego ślad iuż wyszpiegowano.“

Podczas rozbroienia Gmin w okolicy Grenoblu, znaleziono 1955 strzelb, 268 pistoletów, 208 pałaszow i 76 szpad.

Głoszą, że żony Królewica Następcy Szwedzkiego i Józefa Bonapartego (obiedwie siostry, z domu Clarys, rodem z Marsylii), opuszczą niebawnie Paryż i Francyę.

Prusy.

Dla ważności twierdz w Królewskich Prowincyach Nadreńskich, szczególniey Wezelu i Luxemburga, iako nayglówznieyszych Niemiec i Prus warowni, postanowiono, ażeby na przyszłość, bez szczególnego zezwolenia Ministerium Woyny i Policyi, żadnemu cudzoziemcowi nie było wolno w rzeczonych twierdzach osiadać. Co się zaś tycze obcych iuż tam osiadłych, należy ślodzić ściśle dawnieysze onychże stosunki, ich postępki i sposoby zarobku co do ich niepodeyrzanego sposobu myślenia, a to dla tego, ażeby ich iako obywateli warownego miasta potwierdzić, lub też podług okoliczności z twierdzy oddalić.

Poczty Turnskie i Taxyckie, które dotąd trwały w W. Xięstwie Niższego Renu, ustały od 1. Czerwca, a na ich mieysce zaprowadzono Pruskie. Płace Radców w nowo-urządzonych Rejencyach prowincyonalnych, wynoszą podług rozmaitości stopni 1800, 1500, 1200, i 1000 talarów. Przeciwnie zaś płace Radców w Kollegiach po niektórych mnieyszych miastach prowincyonalnych, wynoszą 1500, 1200, 1000 i 800 talarów. Prócz tego wyznaczono w podróżach kommissyjnych 3 do 4 koni pocztowych, i 2 talary codzienney diurny.

Wielość zatrudnień w niektórych Kollegiach, okazuie się z liczby Urzędników Rejencyi Frankfurtskiey nad Odrą, która oprócz Prezesa i dwóch Dyrektorów, składa się z 26 Radców, 1 Radcy lekarskiego, 1 Assessora chirurgii, 1 Assessora apteki, 3 Dzienników, 14 Sekretarzy expedyiuiących, 12 Registratorów, 20 Kalkulatorów, 17 Kancelistów, 15 Urzędników kassowych, 8 posługaczy kassowych i posłańców, ogółem ze 120 osob.

Rozmaite Wiadomości.

Pięćdziesiątletnie porównywanie dostrzeżeń meteorologicznych, które czynił Cesares huctometrem swoim na obserwatorium w Medyolanie, zasługuie na uwagę i zdaie się popierać systema stopniowego (progressiv) zgębnienia ziemi. Massa wody z nieba spadłey, wynosiła corocznie wziąwszy środkową miarę:

od roku 1764	do 1781 —	Cali 32	Lin.	10—69.
1773 —	1790 —	— 32	—	7—13.
1782 —	1799 —	— 34	—	10—91.
1791 —	1808 —	— 35	—	8—31.
1800 —	1814 —	— 38	—	9—09.